

Kirkuk as a Poetic Heritage: Thematic and Structural Continuity in Suphi Saatçi's
"Başımın Tacı Kerkük"

Noor Sabah Abdulrazzaq

KirkukUniversity, Faculty of Humanities Education, Department of Turkish Language,

noorsabah@uokirkuk.edu.iq

(ORCID ID: 0009-0001-6728-9270).

كركوك كترات شعري: الاستمرارية الموضوعية والبنوية في ديوان "Başımın Tacı Kerkük" لصوفي ساتشي

نور صباح عبد الرزاق

جامعة كركوك، كلية التربية الإنسانية، قسم اللغة التركية

noorsabah@uokirkuk.edu.iq

Şiirsel Bir Miras Olarak Kerkük: Suphi Saatçi'nin "Başımın Tacı Kerkük" Eserinde
Tematik ve Yapısal Süreklilik

Öğr. Üyesi. Nur Sabah Abdürrezzak

Kerkük Üniversitesi, İnsanî Bilimler Eğitim Fakültesi, Türkçe Bölümü,

noorsabah@uokirkuk.edu.iq

ÖZET

Yeni Irak Türkmen Edebiyatı ve kültür tarihinin saygın temsilcilerinden biri olan Prof. Dr. Suphi Saatçi, incelemeye konu olan bu eserinde toplumsal belleğin sesini şiir estetiğiyle buluşturmuştur. 2014 yılında yayımlanan çalışma, şairin sadece bir edebiyatçı değil, aynı zamanda toplumun yaşadığı zorlukları ve hüznüleri içselleştiren bir aydın sorumluluğuyla kaleme aldığı metinlerden oluşmaktadır. Bu inceleme makalesi, Saatçi'nin "toplum için sanat" felsefesi doğrultusunda şekillenen şiir evrenini, yapısal ve tematik açılardan kapsamlı bir şekilde değerlendirmeyi hedeflemektedir. Eser, içerisinde barındırdığı toplam 38 şiirle geleneksel Türk şiiri formlarını modern bir duyarlılıkla harmanlar. Şair; 13 şiirde 6+5, 10 şiirde 4+4 ve 10 şiirde 4+3 duraklı hece veznini kullanarak ritmik bir doku oluşturmuş; beş şiirinde ise serbest veyne yönelmiştir. Saatçi, eserde lirik bir dil kullanırken aynı zamanda didaktik bir üslupla Türkmen varlığının tarihsel ve kültürel derinliğine vurgu yapar. Kitapta

bireysel temaların yerini toplumsal meseleler, bölge halkının maruz kaldığı haksızlıklar, Altunköprü ve Tuzhurmatu'da yaşanan büyük acılar ile coğrafyanın kaynaklarının beraberinde getirdiği ağır bedeller almıştır. Özellikle hoyrat formu ve cinas sanatının yüksek bir maharetle uygulanması, esere kültürel bir zenginlik katmaktadır. Sonuç olarak bu makale, Saatçi'nin şiirlerinin toplumsal bir duyarlılığı yansıttığını ve kültürel kimliğin gelecek nesillere aktarılmasında kritik bir köprü vazifesi gördüğünü akademik bir perspektifle ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Irak Türkmen Edebiyatı, Hece Vezni, Toplumsal Mücadele, Cinanlı Hoyrat, Toplumcu Sanat.

المستخلص

يُجسد الأستاذ الدكتور صوفي ساجي، أحد أبرز ممثلي الأدب والتاريخ الثقافي التركماني العراقي الحديث، في عمله قيد الدراسة، تناغمًا بديعًا بين صوت الذاكرة الجماعية والجماليات الشعرية. تتألف هذه المجموعة من

قصائد كُتبت بمسؤولية المثقف الذي يستوعب تحديات مجتمعه ومظالمه. تهدف هذه الدراسة إلى تقييم شامل لعالم ساعجي الشعري، الذي تشكّل بفلسفة "الفن من أجل المجتمع"، من منظورين بنيوي وموضوعي. يمزج العمل بين الأشكال الشعرية التقليدية والحساسة المعاصرة من خلال ٣٨ قصيدة. وقد أرسى الشاعر نسيجًا إيقاعيًا باستخدام الأوزان المقطعية ذات الفواصل المحددة، مع توظيف الشعر الحر في بعض أعماله. يُبرز ساعجي العمق التاريخي والثقافي للوجود التركماني بأسلوب تعليمي، مع الحفاظ على لغة غنائية. في هذا العمل، تُستبدل مواضيع السرد الفردي بقضايا اجتماعية، كالظلم الممنهج الذي يواجهه السكان المحليون، والمعاناة العميقة الناجمة عن أحداث ألتونكوبرو وتوزهورماتو، والعبء الثقيل الذي تُسببه الموارد الطبيعية للمنطقة. ومن الجدير بالذكر أن الاستخدام المتقن لشكل الحويرات وفن الجيناس يُضفي ثراءً ثقافيًا كبيرًا على العمل. وبناءً على ذلك، تُبين هذه المقالة، من منظور أكاديمي، أن شعر ساتشي يُعبّر عن الصمود الاجتماعي، ويُشكّل جسرًا حيويًا لنقل الهوية الثقافية إلى الأجيال القادمة.

الكلمات المفتاحية: الأدب التركماني العراقي الحديث، الوزن المقطعي، النضال الاجتماعي، الحويرات الجيناسلي، الفن الاجتماعي.

ABSTRACT

Prof. Dr. Suphi Saatçi, one of the most distinguished representatives of Modern Iraqi Turkmen literature and cultural history, harmonizes the voice of collective memory with poetic aesthetics in the work under review. This collection consists of poems written with the responsibility of an intellectual who internalizes the challenges and grievances of his community. This

research article aims to comprehensively evaluate Saatçi's poetic universe, shaped by the philosophy of "art for society," from both structural and thematic perspectives. The work blends traditional poetic forms with a modern sensibility through a total of 38 poems. The poet established a rhythmic texture by utilizing syllabic meters with specific pauses, while employing free verse in some of his works. Saatçi emphasizes the historical and cultural depth of the Turkmen presence through a didactic style while maintaining a lyrical language. In this work, themes of individual narratives are replaced by social issues, the systemic injustices faced by the local population, the profound suffering resulting from the events in Altunköprü and Tuzhurmatu, and the heavy toll imposed on the region by its natural resources. Notably, the masterful use of the hoyrat form and the art of cinas adds significant cultural richness to the work. Consequently, this article demonstrates from an academic perspective that Saatçi's poetry serves as an expression of social resilience and functions as a critical bridge for transmitting cultural identity to future generations.

Keywords: Modern Iraqi Turkmen Literature, Syllabic Meter, Social Struggle, Cinaslı Hoyrat, Social Art.

GİRİŞ

Irak Türkmenlerinin Mezopotamya coğrafyasındaki tarihsel varlığı, İslamiyet'in ilk dönemlerinden itibaren bölgenin demografik ve kültürel yapısını şekillendiren en temel unsurlardan biridir. Tarihsel kayıtlar, topluluğun bu bölgeye ilk girişlerinin Hicri 54 (Miladi 674) yılına, Emevî dönemi askerî yerleşimlerine kadar uzandığını göstermektedir (Saatçi, 2003, s. 20). Abbasîler döneminde ise bu varlık daha stratejik bir boyuta evrilmiş;

özellikle Halife Mutasım döneminde inşa edilen Samerra şehri (M. 836), yarım yüzyıl boyunca bölgenin idari ve sosyal merkezlerinden biri olmuştur (Saatçi, 2003, s. 52). Bu tarihî süreç, Türkmenlerin Mezopotamya'da sadece bir nüfus gücü değil, aynı zamanda dilleri, mimari anlayışları ve sosyal kurumlarıyla kalıcı bir medeniyet dokusu inşa ettiklerini kanıtlamaktadır (Jabbari, 2020, s. 849). Bin yılı aşkın bir süredir Telafer'den Mendeli'ye kadar uzanan geniş bir hat üzerinde varlık gösteren bu kitle, inşa ettikleri eserlerle bölgenin kültürel ve tarihsel kimliğinin ayrılmaz bir parçası olmuşlardır (Saatçi, 2017, s. 44).

Irak Türkmen kimliğinin kültürel kalbi olan Kerkük, sahip olduğu çok katmanlı miras ile bölgenin sosyal yapısının önemli bir yansıması niteliğindedir (Acar & Duman, 2024, s. 1685; Jabbari, 2020, s. 848). Şehir, yüzyıllar boyunca Fuzûlî gibi dünya çapında edebî dehalar yetiştirmiş ve özgün bir edebi gelenek geliştirmiştir (Saatçi, 1997, s. 153). Ancak 1918 yılından itibaren bölgedeki siyasi dengelerin değişmesi, yerel halk için kimliklerini ve kültürel miraslarını koruma mücadelesinin verildiği hassas bir dönemi başlatmıştır (Saatçi, 2003, s. 15). Özellikle 1950'li yıllardan itibaren uygulanan politikalarda toplumsal kavramların birbirinden ayrıştırılmaya çalışılması, bu topluluğun tarihî ve kültürel sürekliliğine yönelik bir müdahale olarak değerlendirilmektedir (Ö. Saatçi, 2014, s. 22). Bu süreçte Kerkük, sadece bir yerleşim yeri olmaktan çıkarak; sistematik baskılara ve toplumsal hafızada derin izler bırakan Altunköprü ile Tuzhurmatu gibi acı olaylara karşı kültürel bir dayanışmanın sembolü haline gelmiştir (Polat, Ertekin & Yücel, 2026, s. 80; Saatçi, 2003, s. 236).

Irak'taki Türkmen kültürel varlığının modern dönemdeki en saygın seslerinden biri, Prof. Dr. Suphi Saatçi'dir. 1946 yılında Kerkük'te doğan Saatçi, mimarlık ve sanat tarihi alanındaki uzmanlığını edebi duyarlılığıyla birleştirerek toplumunun yaşadığı zorlukları mısralara dökmüştür (Saatçi, 2014, s. 10). Saatçi'nin mimari perspektifi, şehirleri sadece fiziksel yapılar olarak değil, bir toplumun medeniyet birikiminin somut dışavurumu olarak değerlendirir (Saatçi, 2017, s. 39). Şair, Kerkük'ü "çocukluk cenneti" olarak tanımlarken, kentten geleneksel dokusunu toplumsal ruhun sarsılmaz belgeleri olarak niteler (Saatçi, 2017, s. 40). Saatçi'ye göre ev, sadece bir barınak değil, ailenin mahremiyetini ve gönül birliğini sağlayan değerli bir mekândır (Saatçi ve Baysal, 2025, s. 62). Bu bakış açısıyla, Kerkük'teki tarihi yapıların tahrip edilmesi, şair için sadece fiziksel bir kayıp değil, bir toplumun hafızasına ve varlığına yapılmış doğrudan bir saldırıdır (Saatçi, 2017, s. 50). 2014 yılında yayımlanan "Başımın Tacı Kerkük" adlı şiir kitabı, şairin bu kadim şehre duyduğu vefayı ve Irak Türklerinin kültürel varoluş iradesini belgeleyen edebi bir eser niteliğindedir (Saatçi, 2014, s. 11).

Eserde yer alan 38 şiir, sadece lirik birer duygu aktarımı değil, aynı zamanda haksızlık karşısında toplumsal adaleti talep eden güçlü bir sestir (Saatçi, 2014, s. 10; Saatçi, 2014, s. 11). Şair, Kerkük'ün zengin yer altı kaynaklarının bölge halkı için nasıl bir huzursuzluk kaynağına dönüştüğünü sorgularken, petrolün getirdiği zorlukları ve ödenen toplumsal bedelleri tarihî bir şahitlikle kayıt altına almaktadır (Saatçi, 2014, s. 43). Özellikle Türkmen halk edebiyatının kadim hoyrat formunu ve cinas sanatını yüksek bir maharetle kullanarak, bin yıllık bir kültürel derinliği modern bir söyleyişle

birleştirmiştir (Cengiz, 2024, s. 12; Jabbari, 2020, s. 855). Sonuç olarak Suphi Saatçi'nin şiir evreni, kültürel kimliği gelecek nesiller için diri tutma gayretidir (Saatçi, 2014, s. 10). Bu çalışma, Saatçi'nin eserini yapısal ve tematik yönleriyle analiz ederek, eserin Irak Türkmen edebiyatındaki kimlik inşası ve kültürel savunma sürecindeki yerini akademik bir perspektifle ortaya koymayı amaçlamaktadır (Saatçi, 2014, s. 12; Saatçi, 2014, s. 13).

Suphi Saatçi'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği

Prof. Dr. Suphi Saatçi, 1946 yılında Irak'ın kadim yerleşimlerinden biri olan Kerkük'te dünyaya gelmiş hem akademik birikimi hem de sanatsal duyarlılığıyla Irak Türkmen toplumsal hafızasının modern dönemdeki en etkili temsilcilerinden biri olmuştur (Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü [TEİS], 2024). İlk ve orta öğrenimini Kerkük'te tamamlayan Saatçi, yükseköğrenimini Türkiye'de sürdürerek 1974 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (günümüzdeki Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) Yüksek Mimarlık Bölümü'nden mezun olmuştur (Işık, 2009, s. 122). Akademik kariyerini restorasyon ve mimarlık tarihi üzerine kurgulayan yazar, 1992 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde "Kerkük Kenti ve Ev Mimarisi" üzerine hazırladığı doktora teziyle uzmanlığını bilimsel bir zemine oturtmuştur (FSMVÜ, 2025). Uzun yıllar Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde üst düzey idari görevlerde bulunan Saatçi, emekliliğinin ardından Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi bünyesinde akademik çalışmalarına devam etmiştir (TEİS, 2024).

Saatçi'nin edebi kişiliğinin kökleri, "çocukluk cenneti" olarak tanımladığı

Kerkük'ün zengin folklorik dokusunda ve tarihsel atmosferinde şekillenmiştir (Saatçi, 2017, s. 40). Osmanlı Türkçesini babasından öğrenen şair, erken yaşlarda Fuzûlî Divanı, Mehmet Âkif Ersoy'un Safahat'ı ve Reşat Nuri Güntekin'in "Çalikuşu" gibi klasik eserleri orijinal metinlerinden okuyarak sağlam bir dil bilinci edinmiştir (Saatçi, 2017, s. 42). Bu çok yönlü kültürel birikim, mimarlık disiplini edebi bir estetik harmanlamasına imkân sağlamıştır. Nitekim Yavuz Bülent Bâkiler (2014), Saatçi'yi kelimeleri bir yapı ustası titizliğiyle seçmesi nedeniyle bir "kelime mimarı" olarak nitelendirmiştir (s. 10). Bâkiler'e göre şiir, rastgele dizilmiş sözcükler yığını değil; vezin, kafiye ve anlamın bir mimari proje hassasiyetiyle birleştiği bir sanattır (2014, s. 10).

Saatçi'nin edebiyat anlayışı, bireysel estetik kaygıların ötesine geçerek "toplum için sanat" felsefesine dayanmaktadır (Bâkiler, 2014, s. 13). Bu bakımdan şairin şiir evreni, lirik bir duyarlılığın yanı sıra toplumun maruz kaldığı haksızlıkları ve kültürel hak arayışlarını merkeze alan gerçekçi ve öğretici bir çizgide seyrederek (Jabbari, 2020, s. 855). Eserlerinde Kerkük'ü "mahzun sınırlarımızın dışında kalan kolsuz kanatsız bir şehir" olarak tanımlayan Saatçi, mimarlık tarihi alanındaki uzmanlığını Kerkük kalesinin fiziksel dokusuna yapılan müdahalelere karşı kültürel bir farkındalık aracı olarak kullanmıştır (Saatçi, 2014, s. 10; Saatçi, 2017, s. 50).

Dil ve üslup açısından ise Saatçi, Irak Türklerinin yerel ağız özelliklerini, Türkiye Türkçesinin edebî standartlarıyla ustalıkla sentezlemiştir (Ö. Saatçi, 2014, s. 22). Özellikle Türkmen halk edebiyatının kadim formu olan hoyratı ve cinas sanatını şiirlerine dâhil ederek toplumsal mirası modern bir söyleyişle birleştirmiştir

(Saatçi, 2014, s. 11). Sonuç olarak Suphi Saatçi, hem bir bilim insanı sorumluluğuyla Kerkük'ün somut mirasını korumaya çalışmış hem de bir şair duyarlılığıyla toplumunun acılarını ve kültürel kimliğini mısralarıyla kayıt altına almıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, Yeni Irak Türkmen Edebiyatının önemli temsilcilerinden Prof. Dr. Suphi Saatçi'nin şiir evrenini ve bu evrenin toplumsal yansımalarını anlamaya yönelik nitel bir araştırma desenine sahiptir. Nitel araştırma yaklaşımı, edebi metinlerin yalnızca biçimsel yönlerini değil, aynı zamanda tarihsel ve sosyokültürel bağlamlarını da dikkate almayı mümkün kılmaktadır. Bu nedenle araştırma, edebi metinlerin derinlemesine analizine imkân tanıyan yapısal ve tematik inceleme yöntemiyle yürütülmüştür. Saatçi'nin "toplum için sanat" anlayışı, edebiyatın bireysel bir estetik uğraş olmanın ötesinde toplumsal bir sorumluluk taşıdığı fikrine dayanmaktadır. Bu yaklaşım, Türkmen edebiyatında kültürel kimlik, toplumsal direnç ve ortak acıların şiirsel bir dile dönüştürülmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Çalışmada metinlerin hem biçimsel (vezin, kafiye, durak) hem de içeriksel (kültürel kimlik, toplumsal direnç, toplumsal acılar) boyutları akademik bir perspektifle çözümlenmiştir (Gökdağ, 2012, s. 115-118). Bu yöntemsel çerçeve, Irak Türkmen kültürel sürekliliğini belgeleyen araştırmalarla da uyumludur (Paşayev, 2010, s. 178). Ayrıca bibliyografik çalışmalar, Irak Türklerinin dil ve edebiyat alanındaki üretimlerinin sistematik olarak incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Önder Saatçi, 2014, s. 22-25). Suphi Saatçi'nin tarihsel ve kültürel

analizleri ise bu çalışmanın edebi çözümlemelerine kuramsal bir dayanak sağlamaktadır (Saatçi, 2003, s. 145-160).

İnceleme Nesnesi ve Kapsam

Araştırmanın ana materyalini, Suphi Saatçi tarafından kaleme alınan ve 2014 yılında yayımlanan "Başımın Tacı Kerkük" adlı şiir kitabı oluşturmaktadır. Kitapta yer alan toplam 38 şiir, çalışmanın evrenini ve örneklemini temsil eder. Bu şiirler, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin yapısal ve tematik bütünlükleri açısından inceleme kapsamına dâhil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu yöntemler, edebi metinlerin hem biçimsel hem de içeriksel boyutlarını sistematik biçimde ortaya koymaya imkân tanımaktadır (Yıldırım& Şimşek, 2016). Şiirler öncelikle yapısal açıdan hece vezni kalıpları, serbest vezin kullanımı ve hoyrat formu üzerinden tasnif edilmiş; ardından mısralardaki anlam örüntüleri üzerinden tematik kodlamalar yapılmıştır. Belirlenen temalar (Toplumsal Direnç, Ortak Acılar, Şehir Kültürü vb.) altında şiirlerden doğrudan alıntılar yapılarak yorumlamalar gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım, edebi metinlerin toplumsal bağlamla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan çalışmalarda da görülmektedir (Gökdağ, 2012; Paşayev, 2010). Özellikle Irak Türkmen şiirinde kültürel kimlik ve toplumsal acıların tematik olarak öne çıkması, içerik analizinin yöntemsel gücünü ortaya koymaktadır.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla, analiz edilen her bir şiirin yapısal dökümü (durak ve vezin analizi)

ayrıntılı biçimde sunulmuş ve tematik çıkarımlar şairin kendi dizeleriyle doğrudan desteklenmiştir. Bu yöntem, nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirliği artırmak için önerilen "doğrudan alıntı" tekniğiyle uyumludur (Yıldırım& Şimşek, 2016, s. 268–270). Ayrıca edebî değerlendirmelerde, Türkmen edebiyatı üzerine görüşleriyle bilinen Yavuz Bülent Bâkiler'in değerlendirmelerine yer verilmiş; bu sayede yorumların yalnızca araştırmacının öznel çıkarımlarına dayanmadığı, alanın uzman isimleriyle desteklendiği gösterilmiştir. Kuramsal geçerlilik ise hem Suphi Saatçi'nin Irak Türkmenleri üzerine yaptığı tarihsel ve kültürel analizlerle (Saatçi, 2003, s. 145-160) hem de çağdaş literatürde Yeni Irak Türkmen Edebiyatının kimlik ve toplumsal direnç boyutlarını inceleyen çalışmalarda (Jabbari, 2020, s. 55-62) pekiştirilmiştir.

Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, Suphi Saatçi'nin mimari disiplinden gelen titizliğini "kelime mimarlığı" ile birleştirdiği şiir evrenini hem yapısal hem de tematik açıdan kapsamlı biçimde ele alan öncü bir akademik araştırma niteliği taşımaktadır. Edebiyatı yalnızca estetik bir uğraş olarak değil, Irak Türkmenlerinin tarihsel varlık mücadelesini ve maruz kaldıkları toplumsal süreçleri belgeleyen edebi bir tanıklık olarak konumlandırması bakımından güçlü bir sosyo-kültürel bağlama sahiptir. Ayrıca şiirlerin yalnızca edebi sanatlar açısından değil, Kerkük'ün müzik, yemek ve mimari kültürü gibi somut olmayan mirasını da içerecek şekilde disiplinlerarası bir bakışla incelenmiş olması çalışmanın derinliğini artırmaktadır.

Araştırma Suphi Saatçi'nin tüm edebî külliyatını değil, yalnızca 2014 yılında yayımlanan "Başımın Tacı Kerkük" adlı eseri ve içindeki 38 şiirle sınırlıdır. Çalışma nitel bir metin analizi üzerine kurgulandığından, şiirlerin toplumsal etkisine dair nicel bir veri içermemektedir. Ayrıca inceleme, kitabın mevcut baskısındaki metinler üzerinden yapılmış olup, şairin daha sonraki yıllarda yazdığı muhtemel yeni şiirleri kapsamamaktadır.

BULGULAR

1. Yapısal Analiz

Suphi Saatçi'nin şiir dünyası, mimarlık disiplinden gelen yapısal titizliğin edebî bir dışavurumu olarak "kelime mimarlığı" kavramı etrafında şekillenmiştir. Yavuz Bülent Bâkiler (2014) tarafından da vurgulandığı üzere Saatçi için şiir; rastgele bir araya getirilmiş kelimelerden ziyade vezin, kafiye ve anlamın bir mimari proje hassasiyetiyle örüldüğü estetik bir bütündür. *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserinde yer alan toplam 38 şiir, bu yapısal disiplinin en somut örneklerini sunarken geleneksel şiir formlarını modern bir duyarlılıkla harmanlamaktadır. Şair, eserinde 11'li, 8'li ve 7'li hece vezninin farklı duraklı kalıplarını kullanarak zengin bir ritmik doku oluşturmuş; beş şiirinde ise serbest vezni tercih ederek lirik söyleyişini zenginleştirmiştir. Bu teknik maharet, Irak Türkmen halk edebiyatının kadim hoyrat formunu ve cinas sanatını modern bir sesle yeniden canlandırma gayretidir. Saatçi, kelimeleri bir yapı ustası titizliğiyle seçerek "toplum için sanat" felsefesi doğrultusunda toplumsal hafızayı, kültürel direnci ve toplumsal kimliği güçlü bir edebî zemin üzerinde inşa etmiştir (Bâkiler, 2014, s. 13).

Şiirlerin yapısal dağılımı ve teknik özellikleri şu şekildedir:

11'li Hece Vezni (6+5 duraklı)

Saatçi, eserindeki 38 şiirin 13'ünde, anlatsal derinliğe en uygun kalıplardan biri olan 6+5 duraklı 11'li hece veznini tercih etmiştir (Saatçi, 2014). Bu yapı, gurbet, ayrılık ve toplumsal acıların daha derinlikli bir dille ifade edilmesine imkân tanımaktadır (Saatçi, 2014). Özellikle "Ağıt" ve "Türkmen Kızı" gibi eserlerde somutlaşan bu teknik disiplin, Kerkük'ün toplumsal hafızasını ve maruz kalınan ızdırapları lirik-epik bir sentezle kayıt altına alma işlevi görmektedir (Saatçi, 2014).

"Ağıt

"Nerde benim Ural-Altay dağlarım
Sabah olur akşam olur ağlarım"

diyen Osman Yüksel Serdengeçti'nin aziz hatırasına

Düşmanlar dört koldan girdi vatana
Acıyan yok yerde şehit yatana
Yurdum tatlı lokma yutan yutana
Nerde kaldı üstün geçen
çağlarım

Kerkük diye söyler inler
ağlarım
Ne alanı ne satanı bilen var
Toprağımı parça parça bölen var
Ne dosttan bir haber ne de gelen
var

Öz elimle yaralarım
bağlarım

Sabah akşam yurdum diye
ağlarım"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Ağıt" adlı bu şiir, 1 beyit, 7 kıta, 37 dizeden oluşmaktadır (Saatçi, 2014, s. 22-24)

1. Bent Düş-man-lar dört kol-dan (6) / gir-di va-ta-na (5) = 11 A-cı-yan yok yer-de (6) / şe-hit ya-ta-na (5) = 11 Yur-dum tat-lı lok-ma (6) / yu-tan yu-ta-na (5) = 11 Ner-de kal-dı üs-tün (6) / ge-çen çağ-la-rım (5) = 11 Ker-kük di-ye söy-ler (6) / in-ler ağ-la-rım (5) = 11

"Türkmen Kızı I

Türkmen kızı kendi dermiş gülleri
Elinde tuttuğu gülüne kurban
Ağıt gibi ninni söyler dilleri

Türkmence konuşan diline kurban

Türkmen kızı çile çektin
ezildin

Acı duydun yaprak gibi
büzüldün

Gidenlerin hasretiyle
üzüldün

Hüzün dolu temiz gönlüne
kurban"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Türkmen Kızı I" adlı bu şiir, 6 kıta, 24 dizeden oluşmaktadır (Saatçi, 2014, s. 32-33).

1. Bent Türk-men kızı ken-di (6) / der-miş gül-le-ri (5) = 11 E-lin-de tut-tu-ğu (6) / gü-lü-ne kur-ban (5) = 11 A-ğıt gi-bi nin-ni (6) / söy-ler dil-le-ri (5) = 11 Türk-men-ce ko-nu-şan (6) / di-li-ne kur-ban (5) = 11 **8'li Hece Vezni (4+4 duraklı)**

Kitaptaki 10 şiirde, Türk halk şiiri geleneğinin dinamik ritimlerinden biri olan 4+4 duraklı 8'li hece vezni kullanılmıştır. Bu vezin yapısı, özellikle "*Tembel Abbas Marşı*" ve "*Kerkük'e Sesleniş*" gibi eserlerde somutlaştığı üzere, epik bir anlatıma uygun, kısa ve vurucu duraklarla metne kararlı bir karakter kazandırmaktadır. Şair, bu teknik disiplin sayesinde toplumsal duyarlılık ve kültürel bağlılığı yansıtan lirik duyguları, Kerkük'ün toplumsal duruşunu sarsılmaz bir yapısal düzen içerisinde kayıt altına alarak sunmuştur.

"Tembel Abbas Marşı

Men Türkmenem yiğidem

Tembel Abbas şanımdır

Bir kurbanlık şehidem

Ol cennet mekânımdır

Hakkımız çiğnendi mi

Davranmak zamanımdır

Mert milletin oğluyam

Kahpelik düşmanımdır"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Tembel Abbas" adlı bu şiir, 4 kıta 16 dizeden oluşmaktadır (Saatçi, 2014, s. 37).

1. Bent: Men Türk-me-nem (4) / yi-ği-dem (4) = 8 Tem-bel Ab-bas (4) / şa-nım-dır (4) = 8 Bir kur-ban-lık (4) / şe-hi-dem (4) = 8 Ol cen-net me- (4) / kâ-nım-dır (4) = 8

"Kerkük'e Sesleniş"

Şu dağların ötesinde

Eşsiz bir Türk şehri vardır

Bülbül şakır Türkçesinde

Şehit dolu bir diyardır

Akşam olur her yer sönük

Alev alev yanar Kerkük

Böyle yanar sürer hâli

Artık ona yaklaşılmaz

Bu şehrin acı masalı

Çok uzundur konuşulmaz

Çırpınıyor onda Türklük

Alev alev yanan Kerkük"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Kerkük'e Sesleniş" adlı bu şiir, 6 kıta, 36 dizeden oluşmaktadır (Saatçi, 2014, s. 16-17).

1. Bent Şu dağ-la-rım (4) / ö-te-sin-de (4) = 8 Eş-siz bir Türk (4) / şeh-ri var-dır (4) = 8 Bü-l-bül şa-kır (4) / Türk-çe-sin-de (4) = 8 Şe-hit do-lu (4) / bir di-yar-dır (4) = 8 Ak-şam o-lur (4) / her yer sö-nük (4) = 8 A-lev a-lev (4) / ya-nar Ker-kük (4) = 8

7'li Hece Vezni (4+3 duraklı)

Eserdeki 10 şiirde kullanılan bu kalıp, Irak Türkmen halk edebiyatının temel taşları olan mani ve hoyrat formlarının ritmik disiplini yansıtarak metne özlü ve vurucu bir karakter kazandırmaktadır. Şair, bu yapıyla kültürel kimlik beyanlarını ve Kerkük'e duyulan aidiyet duygusunu, halkın en aşına olduğu geleneksel bir müzikaliteyle harmanlamıştır. Örneğin; "*Başımın Tacı Kerkük*", "*Ben Iraklı Türkmen'im*" ve "*Boynu Bükük Türkmen'em*" şiirleri bu vezinle inşa edilmiştir. Bu şiirlerdeki nakaratlar ve

cinaslı kullanımlar, toplumsal hafızanın ve kültürel varoluş iradesinin teknik bir maharetle pekiştirilmesini sağlamaktadır. Aşağıda, bu vezinle yazılmış örnek şiirlerin yapısal analizleri sunulmuştur:

"Başımın Tacı Kerkük"

Çift hecelik adın var

Doyum olmaz tadın var

Tarihlerde yâdın var

Başımın tacı Kerkük

Her zaman gönlümdesin

Bahçemde gülümdesin

Zikrimde dilimdesin

Başımın tacı Kerkük"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "**Başımın Tacı Kerkük**" adlı bu şiir, 8 kıta, 32 dizeden oluşmaktadır. Bu şiir, esere ismini veren ve şairin Kerkük'e olan bağlılığını bir vatan marşı ritmiyle vurgulayan sekiz bentlik bir yapıya sahiptir (Saatçi, 2014, s. 25-26).

1. Bent: Çift he-ce-lik (4) / a-dın var (3) = 7 Do-yum ol-maz (4) / ta-dın var (3) = 7 Ta-rih-ler-de (4) / yâ-dın var (3) = 7 Ba-şı-mın ta- (4) / cı Ker-kük (3) = 7, Her bendin son mısrasında bir mühür gibi tekrarlanan "Başımın tacı Kerkük" nakaratı, şiire yapısal bir süreklilik ve epik bir duruş kazandırır.

"Ben Iraklı Türkmen'im"

Ben Iraklı Türkmen'im

Dalgaları bayrağım

Yurda siper bedenim

Kutsal ata toprağım

Ben Iraklı Türkmen'im

Her zorluğu aşarım

Boyun eğmem kimseye

Yurdumda hür yaşıyorum"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Ben Iraklı Türkmen'im" adlı bu şiir, 3 kıta, 12 dizeden oluşmaktadır. Bu eser, şairin geleneksel disipline en sadık kaldığı, halk edebiyatındaki mani/hoyrat ritmini taşıyan

özlü ve vurucu bir söyleyiş yapısına sahiptir (Saatçi, 2014, s. 31)

1. Bent: Ben I-rak-lı (4) / Türk-me-nim (3) = 7 Dal-ga-la-nır (4) / bay-ra-ğım (3) = 7 Yur-da si-per (4) / be-de-nim (3) = 7 Kut-sal a-ta (4) / top-ra-ğım (3) = 7

Metnin omurgasını her bendin başında tekrarlanan "Ben Iraklı Türkmen'im" ifadesi oluşturur. Bu yapı, 1959 sonrası Irak yönetimlerinin asimilasyon politikalarına karşı, "Türkmen" deyimini bir gurur ve direniş öznesine dönüştürmektedir.

“Boynu Bükük Türkmen’em

Yalnız kaldım dardayam
Boynu bükük Türkmen’em
Kimse bilmez hardayam
Boynu bükük Türkmen’em
Etiler viran meni
Olmadı soran meni
Tanımaz gören meni
Boynu bükük Türkmen’em”...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki “Boynu Bükük Türkmen’em” adlı bu şiir, 3 kıta, 12 dizeden oluşmaktadır. Bu şiir, 4+3 duraklı yapısının yanı sıra son bendinde yer alan hoyrat ile dikkat çeker (Saatçi, 2014, s. 35-36).

1. Bent: Yal-nız kal-dım (4) / dar-da-yam (3) = 7 Boy-nu bü-kük (4) / Türk-me-nem (3) = 7 Kim-se bil-mez (4) / har-da-yam (3) = 7 Boy-nu bü-kük (4) / Türk-me-nem (3) = 7

Şiirin sonundaki hoyrat bölümünde "Türkmen'em/Türk menem" (Türk benim) şeklinde yapılan cinas, kimlik vurgusunu teknik bir maharetle zirveye taşır.

Bu grupta yer alan diğer şiirler arasında hacim bakımından en geniş olan "Kardaşlık Okulumuz" (16 bent), "Altunköprü Katliamı", "Kerkük Destanı" ve "Türkmeneli Yurdunu Gezerken" gibi

eserler de aynı yapısal disiplinle (4+3) inşa edilmiştir.

Serbest Vezin

Saatçi, eserindeki beş şiirde geleneksel kalıpların dışına çıkarak duygusal ritmi ve imgesel anlatımı ön plana çıkardığı serbest vezni tercih etmiştir. Bu şiirlerde mısra boyları, trajedinin çıplak gerçekliğine ve anlatılan konunun lirik vurgusuna göre şekillenmektedir. Özellikle "*Biz ki Türkmen'iz*" ve "*Haksızlık*" gibi eserlerde somutlaşan bu tercih, şairin toplumsal meseleleri ve hak arayışlarını herhangi bir şekilsel sınırlandırma olmaksızın, doğrudan bir beyanname karakteriyle sunmasına olanak sağlamıştır.

Aşağıda bu bölümde yer alan bir eserin yapısal analizi sunulmuştur:

“Biz ki Türkmen’iz

Gülçin Bayatlı
Bir avuç gökyüzü
İstedığımız
Güneşte ısınmak
Bir tutam toprak
Bir yudum su
Bizim de hakkımız
Biz ki Türkmen’iz
Tarihte yoktur lekemiz
Şanımız şerefimiz gibi
Azizdir ülkemiz”...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki “Biz ki Türkmen’iz” adlı bu şiir, 5 kıta, 26 dizeden oluşmaktadır. Bu şiir, şairin geleneksel disiplin yerine duygusal ritmi ön plana çıkardığı serbest vezinli eserlerin en karakteristik örneğidir (Saatçi, 2014, s. 41-42).

Şiirde mısra boyları anlatılan konunun vurgusuna göre değişkenlik gösterir. "İstedığımız" veya "Ve yaşamak" gibi kısa ve odaklanmış mısralar, düşüncenin keskinliğini artırırken; daha uzun dizeler beyanname niteliğini pekiştirir.

Metnin omurgasını "Biz ki Türkmen'iz" ve "Biz ki..." tekrarları oluşturur. Bu

hitabet gücü yüksek tekrarlar, Türkmen öznesini tarihsel ve hukuki bir hak arayışının merkezine yerleştirir.

Şair, birinci bentte sıraladığı "gökyüzü, güneş, toprak, su" gibi varoluşsal kavramları son bentte tekrar ederek şiiri yapısal bir halka içerisinde tamamlamıştır.

2. Kültürel Kimlik ve Toplumsal Dayanıklılık

Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserinde, toplumsal dayanıklılık ve kimlik teması merkezi bir yer tutmaktadır. Şair, bu temayı işlerken Kerkük'ü sadece coğrafi bir mekân olarak değil, bir toplumun tarihsel varlık mücadelesinin verildiği canlı bir kültürel organizma olarak kurgular.

Kerkük'e Sesleniş

Bu şiirde Kerkük, sadece coğrafi bir şehir değil, Türklüğün varoluş mücadelesinin verildiği canlı bir organizma gibi tasvir edilir:

"Kerkük'e Sesleniş

Şu dağların ötesinde
Eşsiz bir Türk şehri vardır
Bülbül şakır Türkçesinde
Şehit dolu bir diyardır
Akşam olur her yer sönük
Alev alev yanar Kerkük
Böyle yanar sürer hâli
Artık ona yaklaşılmaz
Bu şehrin acı masalı
Çok uzundur konuşulmaz
Çırpınıyor onda Türklük
Alev alev yanan Kerkük"...

Daha önceki bölümde şekil bilgisi hakkında bilgi verilen bu şiirde Kerkük, tarihsel derinliği ve toplumsal hafızasıyla ön plana çıkarılır. Saatçi, kentin maruz kaldığı siyasi baskıları ve yalnızlığı "alev alev yanma" imgesiyle somutlaştırırken, "bülbülün Türkçesinde şakıması" vurgusuyla dilin, kültürel varlığı koruyan en büyük sığınak olduğunu ifade eder. Şiirin sonunda yer alan bayrak vurgusu,

toplumsal kimliğin ve huzurlu bir gelecek beklentisinin sembolü olarak yapılandırılmıştır (Saatçi, 2014, s. 16-17).

Ben Iraklı Türkmen'im

Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserinde, doğrudan ve yalın kimlik beyanı olan bu eser, 1959 sonrası Türkmen adının "Türklükten" koparılma çabalarına edebi bir yanıtıdır.

"Ben Iraklı Türkmen'im

Ben Iraklı Türkmen'im
Dalgaları bayrağım
Yurda siper bedenim
Kutsal ata toprağım
Ben Iraklı Türkmen'im
Her zorluğu aşarım
Boyun eğmem kimseye
Yurdumda hür yaşarım"...
(Saatçi, 2014, s. 31).

Daha önceki bölümde şekil bilgisi hakkında bilgi verilen, eserde doğrudan ve yalın bir kimlik beyanı olarak öne çıkan bu şiir, özellikle 1959 sonrası uygulanan ve toplumu tarihsel köklerinden koparmayı amaçlayan politikalara edebi bir yanıtıdır. Şiirdeki "yurda siper beden" ifadesi, Türkmen varlığını toprağın savunma hattı ve kültürel bekçisi olarak tanımlar. "Mavi gök sarı başak" imgesi ise doğa ile kültürel sembolleri birleştirerek toplumsal varlığı meşrulaştırır.

Biz ki Türkmen'iz

Serbest vezinle yazılan ve daha önceki bölümde şekil bilgisi hakkında bilgi verilen bu eser, bir hak arayışı ve adalet manifestosu niteliğindedir. Şiirde geçen "Öle öle çoğaldık" ifadesi, maruz kalınan tüm zorluklara rağmen toplumsal varlığın ve kültürel sürekliliğin tükenmeyeceğine dair güçlü bir direnç vurgusu içerir. Şair, bin yıllık tarihsel sürekliliği, ataların yattığı topraklara duyulan vefa üzerinden temellendirir.

Boynu Bükük Türkmen'em

Saatçi'nin, daha önceki bölümde şekil bilgisi hakkında bilgi verilen bu şiirinde cinas sanatını toplumsal kimliği savunmak için bir estetik araç olarak kullanır. Şiirin sonundaki "Türkmen'em / Türk menem (Türk benim)" cinası, kimlik vurgusunu dilsel bir maharetle zirveye taşırken; Erbil'den Mendeli'ye kadar zikredilen şehirler, kültürel coğrafyanın sınırlarını şiirsel bir harita gibi çizer.

Nejdet Koçak'a Koçaklama

Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserinde, "Mahşerin Dört Atlısı" adlı şiirleri, 16 Ocak 1980 tarihinde Nejdet Koçak ve arkadaşları; Abdullah Abdurrahman, Rıza Demirci ve Adil Şerif'in idam edilmesine dair edebî bir tanıklık sunmaktadır. Metinde geçen "bayrak gibi sallanma" ve "bayrak renginin allanması" imgeleri, idam sahnesini trajik bir yok oluştan ziyade bir sembole dönüşüm süreci olarak yapılandırır. Nejdet Koçak'ın "Ruhum diri siz bakmayın ölüme" şeklindeki vasiyet niteliğindeki sözleri, şiirin merkezine yapısal bir direniş felsefesi yerleştirir. Son bentte yer alan "mezarsızlık" teması, idam edilen Türkmen liderlerin naaşlarının ailelerine verilmemesine ve gizli gömülmesine yapısal bir telmihtir (Saatçi, 2014, 98-103).

"Mahşerin Dört Atlısı-1 / Nejdet Koçak'a Koçaklama
Şafak vakti gardiyanlar dizildi
Koçak için kara yazı yazıldı
Dost yürekler ezim ezim ezildi
Tan ağarmış az kalmıştı
sabaha
Artık yollar açılmıştı
Allah'a
Loş zindandan gıcırtilar duyuldu
Ortalığa küf kokusu yayıldı
İdamlıklar teker teker sayıldı
Darağacı dünden beri
kurulmuş

Yağlı ipler sıkı sıkı gerilmiş"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Mahşerin Dört Atlısı-1" adlı bu şiir, 7 kıta, 35 dizeden oluşmaktadır. "Mahşerin Dört Atlısı-1/Nejdet Koçak'a Koçaklama" adlı bu şiirde idam sehпасındaki sallanma, trajik bir son değil; "bayrak gibi sallanma" imgesiyle bir yücelişe dönüştürülmüştür. Nejdet Koçak'ın şahsında, Türkmenlerin varlık direnişinin fiziki ölümle bitmediği, aksine sembolleşerek ölümsüzleştiği vurgulanmaktadır (Saatçi, 2014, s. 98-99).

Kerkük Destanı

Geniş hacimli bu destan, Kerkük'ün tarihsel Türkmen varlığını hükümdarlar ve şairler üzerinden tescil etmektedir.

"Kerkük Destanı

"Öz yurdum canım Kerkük" Şairi

Nihat Akkoyunlu'ya

Kerkük demişler adına

Doyum olmaz hiç tadına

Hak yetişsin imdadına

Sen dedemden kalan bir
mülk

Yurdum yuvam canım
Kerkük ...

Beğtiğin'in Gökbörü'sü

Sende çınladı borusu

Atların alı dorusu

Geçtiler hep bölük bölük

Yurdum yuvam canım
Kerkük"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Kerkük Destanı" adlı bu şiir, 29 kıta, 145 dizeden oluşmaktadır. Bu şiir içinde, Gökbörü, Timur ve Kanuni gibi isimlerle şehrin siyasi köklerini; Fuzûlî ve Hicrî Dede gibi isimlerle de kültürel derinliğini savunma hattına dâhil eder. Kerkük'ün "dededen kalan bir mülk" olduğu vurgusu, aidiyet duygusunu tarihsel bir zorunluluğa dönüştürmektedir (Saatçi, 2014, s. 59-65).

Kardaşlık Okulumuz

Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserinde, direnişin sadece fiziksel değil, aynı zamanda kültürel bir süreç olduğu "Kardaşlık Okulumuz" adlı şiirle anlatılmaktadır.

"Kardaşlık Okulumuz

Türkmen'in kültür ocağı

Sönmeyen parlak çırağı

Şarkı gazel karabağı

Kardaşlık okulumuz

Şiir hoyrat güzel sözler

Dilimiz hep onu özler

Üstündedir bütün gözler

Kardaşlık okulumuz" ...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Kardaşlık Okulumuz" adlı bu şiir, 16 kıta, 64 dizeden oluşmaktadır. Bu şiirde toplumsal direncin sadece fiziksel değil, aynı zamanda ilim ve irfanla yürütülen kültürel bir süreç olduğu anlatılır. "Kardaşlık" ocağı, kimliğin korunduğu bir "kültür ocağı" olarak betimlenirken; mücadelenin asıl öznesi olarak ilimle donanmış gençler ön plana çıkarılır (Saatçi, 2014, s. 27-30).

Tembel Abbas Marşı

Dr. Ümit Akçay tarafından bestelenen bu marş, bireysel acıyı kolektif bir eyleme dönüştürmektedir:

"Tembel Abbas Marşı

Men Türkmenem yiğidem

Tembel Abbas şanımdır

Bir kurbanlık şehidem

Ol cennet mekânımdır

Hakkımız çiğnendi mi

Davranmak zamanımdır

Mert milletin oğluyam

Kahpelik düşmanımdır"...

Daha önceki bölümde şekil bilgisi hakkında bilgisi verilen, Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserinde, "Tembel Abbas Marşı" adlı şiirle, folklorik bir kahraman olan Tembel Abbas, haksızlık karşısında susmayan ve

harekete geçen Türkmen ruhunun sembolünü temsil etmektedir. "Davranmak zamanı" vurgusu, direnişin aktif ve kararlı karakterini yansıtan yapısal bir çağrı niteliğindedir (Saatçi, 2014, s. 37).

3. Toplumsal Acılar ve Katliamlar

Suphi Saatçi'nin şiir dünyasında toplumsal acılar ve katliamlar, sadece geçmişe dönük bir hüznün değil, aynı zamanda halkın ortak hafızasını diri tutan ve adalet arayan birer tarihî tanıklık içermektedir. Saatçi, "cemiyet için sanat" anlayışı doğrultusunda, Irak Türkmenlerinin yaşadığı trajedileri titizlikle ve epik-lirik bir dille kaleme almıştır. Aşağıda, özellikle Irak Türkmenlerinin yaşadığı trajedileri konu alan temel şiirler ve bu şiirlerin yapısal-tematik yorumları yer almaktadır:

Altunköprü Katliamı

28 Mart 1991 tarihinde gerçekleşen trajediyi konu alan bu şiir, Irak Türkmen halkının maruz kaldığı en ağır imtihanlardan birini belgeler niteliktedir.

"Altunköprü Katliamı

Bu köprü daş köprüdü(r)

Kemeri kaş köprüdü(r)

Yüzlerce şehit veren

Dünyada baş köprüdü(r)

Altunköprü başında

Kan damlar gözyaşında

Yüzlerce şehit verdi

Şom Körfez savaşında"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Altunköprü Katliamı" adlı bu şiir, 5 kıta, 20 dizeden oluşmaktadır. Bu şiirde geçen "kefensiz şehit verilen körpe balalar" imgesi, katliamın sadece askerî veya siyasî bir olay değil, derin bir insanî trajedi olduğunu vurgular. Şair, Altunköprü'yü sadece bir "taş köprü" değil, yüzlerce şehit veren bir "baş köprü" (şehitlerin lideri/merkezi) olarak yeniden tanımlar. Özellikle Zap Suyu'nun "azap suyu" ve Türkmenler için bir "girdap

suyu" olarak nitelenmesi, doğa unsurlarının bile yaşanan zulme ortak edildiği yapısal bir tezat oluşturur (Saatçi, 2014, s. 46).

Petrol Olmasaydı

Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Petrol Olmasaydı", adlı şiir Kerkük'ün sahip olduğu yer altı zenginliklerinin halk için nasıl bir "zehir" ve "zulüm" kaynağına dönüştüğünü sorgulayan satirik bir yaklaşımın dışavurmuş halidir.

"Petrol Olmasaydı

"Kerkük'te petrol olmasaydı

Bize yeterdi masmavi gökyüzü

Ve yurdumuzun ovası düzü

Kerkük'te petrol olmasaydı

Kerkük'te petrol olmasaydı

Hüzün basmazdı

Türkmenelimizi

Belki rahat bırakırlardı bizi

Kerkük'te petrol

olmasaydı"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Petrol Olmasaydı" adlı bu şiir, 6 kıta, 24 dizeden oluşmaktadır. Saatçi, ekonomik bir değer olan petrolü bir "nimet"ten ziyade "lanet" olarak kurgular. "Masmavi gökyüzü" ile "zift akan ırmaklar" arasındaki tezat, hem çevresel tahribatı hem de petrol uğruna dökülen Türkmen kanını sembolize eder. "Bunca insan boğazlanmazdı" dizesi, Gavurbağı ve Altunköprü gibi petrol bölgeleri üzerindeki hâkimiyet mücadeleleri sonucu yaşanan katliamlara doğrudan bir işaretir (Saatçi, 2014, s. 43-44)..

Kahraman Tuzhurmatı

Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Kahraman Tuzhurmatı" adlı şiir, özellikle Türkmen nüfusu nedeniyle "1991'de Körfez Savaşının bitiminden hemen sonra başlamak üzere farklı dönemlerde ve birçok kez olmak üzere Saldırılarına maruz

kalan Tuzhurmatı'nun" direnişini ve acısını konu almaktadır. Eser, bir dayanışma marşı ritmi taşımaktadır (Mahmood, 2020, s. 72-73).

"Kahraman Tuzhurmatı

Bayram günü battın yasa

Ey kahraman Tuzhurmatı

Güneş doğar etme tasa

Ey kahraman Tuzhurmatı

Bir bir hak yoldan sapanlar

Aşın ekmeğin kapanlar

Hesap verecek yapanlar

Ey kahraman

Tuzhurmatı"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Kahraman Tuzhurmatı" adlı bu şiir, 5 kıta, 20 dizeden oluşmaktadır. Şiirin temelinde, halkın en mutlu günü olması gereken "bayram" ile "yasa batma" trajedisi arasındaki keskin karşıtlık yer alır. Şair, kenti "kahraman" sıfatıyla yücelterek acıyı bir teslimiyete değil, "güneşin doğacağı" umuduyla pekiştirilen bir dirence dönüştürür. Hünkâr Veli (Hacı Bektaş Veli) isminin zikredilmesi, Tuzhurmatı'nun fiziksel acısını manevi bir kökle birleştirerek toplumsal teselli inşa eder (Saatçi, 2014, s. 47).

Ağıt

Osman Yüksel Serdengeçti'ye ithaf edilen bu geniş hacimli eser, Telafer'den Erbil'e kadar tüm Türkmeneli'nin maruz kaldığı zulmü bir harita gibi çizer.

"Ağıt

"Nerde benim Ural-Altay dağlarım

Sabah olur akşam olur ağlarım"

diyen Osman Yüksel

Serdengeçti'nin aziz hatırasına

Düşmanlar dört koldan girdi vatana

Acıyan yok yerde şehit yatana

Yurdum tatlı lokma yutan yutana

Nerde kaldı üstün geçen

çağlarım

Kerkük diye söyler inler
ağlarım
Ne alanı ne satanı bilen var
Toprağımı parça parça bölen var
Ne dosttan bir haber ne de gelen
var

Öz elimle yaralarım
bağlarım

Sabah akşam yurdum diye
ağlarım”... (Saatçi, 2014, s. 22-24).

Daha önceki bölümde şekil bilgisi hakkında bilgisi verilen, şiir, yapısal olarak 11’li hece vezninin sağladığı anlatsal derinlikle, parçalanmış vatan topraklarını ve şehit yatan bedenleri tasvir etmektedir. "Ağlarım" redifinin her bentte tekrarlanması, kişisel kederi bir ızdırapla bütünleştirir. Hurmatu’da tuzun ve hurmanın kalmaması, Aksu’nun küskünlüğü gibi imgelerle, savaşın yarattığı kıtlık ve kuraklık bile birer "ağıt" unsuru olarak yapıya dâhil edilmiştir.

Türkmen Çocukları

Irak’taki Türkmen ve Kürtler özellikle “Saddam Hüseyin ve BAAS partisinin politikaları nedeniyle göçe zorlanarak yerlerine Araplar” yerleştirilmiştir. Bu Araplaştırma sürecine maruz kalan, savaşlar ve baskılar sonucu vatanından kopan çocukların trajedisini işleyen bu şiir, gurbet temasını toplumsal bir yara olarak sunmaktadır (Mahmood, 2020, s. 73).

“Türkmen Çocukları

Yollandılar birer birer gurbete
Yurdunu kaybeden Türkmen
çocukları

Dayanır mı bilmem ki her gurbete
Yurdunu kaybeden Türkmen
çocukları

Giderler de neden geri
gelmezler

Hep ağlarlar bilmem niçin
gülmezler

Kerkük’teki dostlarını
bilmezler

Yurdunu kaybeden Türkmen
çocukları”...

Saatçi’nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki “Türkmen Çocukları” adlı bu şiir, 5 kıta, 20 dizeden oluşmaktadır. Saatçi, bu şiirinde vatan toprağına olan özlemi dile getirirken "kurtulmuştur yatanları toprakta" dizesiyle vatan toprağında ölü olmayı gurbette vatan özlemi çekmeye yeğlemektedir. Dolayısıyla Saatçi, bu şiirde gurbette "yurdunu kaybetmiş" bir şekilde yaşamaktansa ölü olup vatan toprağına olmayı tercih eden yapısal bir tezat oluşturur. Bu dize, Irak Türkmenlerinin vatanlarında insanca yaşama haklarının ellerinden alınışının acı ifadelerinden birini göstermektedir (Saatçi, 2014, s. 38).

4. Şehir Kültürü ve Şahsiyetler

Suphi Saatçi’nin şiir evreninde Kerkük, toplum için sadece siyasi bir mesele değil; her taşıyla, her lezzetiyle ve her tınısıyla yaşayan muazzam bir kültürel evrendir. Şair, kentin fiziksel dokusunu mısralara işlerken, aynı zamanda bu dokuya ruh veren şahsiyetleri ve gelenekleri gelecek kuşaklara aktarılması gereken değerli birer kültürel miras olarak kurgulamıştır. Saatçi, *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserinde, Irak Türkmenlerinin tarihsel, kültürel ve sosyal kimliğini bir araya getiren oldukça geniş bir şahsiyet kadrosuna yer vermiştir. Eserin tarihsel ve düşünsel düzleminde; Gökbörü, Timur, Kanuni Sultan Süleyman, IV. Murad, Nadir Şah ve Bilge Kağan gibi isimler, bölgedeki tarihsel sürekliliğin ve köklü kültürel birikimin sembolleri olarak sunulur. Saatçi, Kerkük’ün edebi ve fikri dünyasını kurgularken başta Fuzûlî olmak üzere; Ata Terzibaşı, Mehmet Âkif Ersoy, Hicrî Dede, Reşat Nuri Güntekin ve Yavuz Bülent Bâkiler gibi isimleri kültürel mirası ve toplumsal hafızayı diri tutma çabasının temel özneleri olarak sunmuştur.

Sanatsal ve toplumsal düzlemde ise eser; Abdülvahit Küzecioglu ve Dr. Ümit Akçay gibi müzik insanlarını, toplumsal bellekte derin izler bırakan Nejdet Koçak ve arkadaşlarını, ayrıca Hacı Bektaş Veli, Hazreti Ali ve On İki İmam gibi manevi derinliği simgeleyen şahsiyetleri bir araya getirerek toplumun inanç ve gönül dünyasını yansıtmaktadır.

Aşağıda, bu başlık kapsamında bahsi geçen temel eserlerin analizleri ve içerdikleri kültürel öğelerden bazıları sunulmuştur:

Kerkük'ün Yemek Destanı

Saatçi'nin eserindeki "Kerkük'ün Yemek Destanı", adlı şiir, Kerkük'ün binlerce yıllık zengin mutfak birikimini edebî bir kayıt altına alarak kültürel aidiyeti gastronomi üzerinden tescil etmektedir.

"Kerkük'ün Yemek Destanı

Aziz dost Aydil Erol'a

Gelince dayımdan yemek destanı

Kerkük mutfağını anmak isterim

Ulaşınca bana yüce fermanı

Ben dahi sofraya konmak isterim

Hoş geldin Kerkük'e sen

Aydil baba

Sana saygı sevgi dolu

merhaba

Pideler doğranmış sulu

kebaba

Sizi de sofrada görmek

isterim"...

Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki "Kerkük'ün Yemek Destanı" adlı bu şiir, 28 kıta, 112 dizeden oluşmaktadır. Bu şiir, Kerkük'ün binlerce yıllık zengin mutfak birikimini edebi bir kayıt altına alarak kültürel aidiyeti gastronomi üzerinden tescil etmektedir. Şiirde; murabba, perde pilavı, şıxmehşi ve biryanî gibi somut lezzetler zikredilerek, bu yemeklerin Kerkük kimliğinin ayrılmaz birer parçası olduğu vurgulanmaktadır. Eserin sonunda modern hızlı tüketim

kültürü (pizza, hamburger) eleştirilerek, geleneksel mutfağın korunması yabancı unsurlara karşı bir kültürel dayanıklılık ve kimlik muhafazası olarak konumlandırılmaktadır (Saatçi, 2014, s. 66-72).

Abdülvahit Küzecioglu

Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki birçok çalışmada sanatsal derinlik ve mekânsal bütünlük iç içe geçmiştir. Bu çalışmalardan birini de Kerkük'ün en büyük ses sanatkarlarından biri olan Küzecioglu üzerinden, şehrin müzik coğrafyası ve mahalle kültürü yapılandırır şiir çalışması oluşturmaktadır.

"Abdülvahit Küzecioglu

Abdülvahit adı Küzeci şanı

Türkmeneli onun canı vatani

Her yerde söylenir namı nişanı

Onunla tanındı Kerkük Divanı

Babası mektebe gönderdi onu

Derste ilgi çekti sesinin tonu

Okuldan camiye değişti yönü

İptida okudu yüce

Kuran'ı"...

Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserinde 51-54 sayfaları arasında bulunan 15 kıta, 60 dizeden oluşan bu şiir metninde zikredilen Rast, Segâh, Bayat ve Saba gibi makamlar, Kerkük'ün sanatsal derinliğini belgelerken; Korya, Musalla ve Eski Yaka gibi mahalle isimleri, sanatkarın sesinin şehrin fiziksel yapısıyla nasıl bütünleştiğini göstermektedir. Bu şiir, Kerkük'ü adeta bir "müzik konservatuvarı" ve "canlı bir şehir haritası" olarak sunmaktadır (Saatçi, 2014, s. 51-54).

Ata Terzibaşı

Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* (2014) adlı eserindeki birçok çalışmada

Irak Türkmen kültürünün ilim ve irfan hayatına katkıda bulunmuş önemli isimlere yer verilmiştir. Bu alanda Irak Türkmen edebiyatının en büyük bilgini olan Ata Terzibaşı'na adanan, "Ata Terzibaşı" adını taşıyan 19 kıta, 76 dizeden oluşan bu eser, Türkmen direnişinin entelektüel boyutunu simgelemektedir.

"Ata Terzibaşı

Üstadımızın engin hoş

görüsüne...

Saygılarımla...

Türkmeneli'nin hası

Ata Terzibaşı'dır

Edeb ilim yuvası

Ata Terzibaşı'dır

Sözleri açık ve öz

Bilgi hikmet doğru söz

Türkmeneli'nde yıldız

Ata Terzibaşı'dır"...

Başımın Tacı Kerkük (2014) adlı eserde, Suphi Saatçi, Ata Terzibaşı'yı "Türkmencede elifba" ve "susmayan altın kalem" olarak niteleyerek, onun derlediği hoyrat ve manilerin bir milletin varlık kanıtı olduğunu vurgulamaktadır. Saatçi'nin kaleminden bu vefa, bilimin Türkmen kimliğini korumadaki hayati rolüne işaret etmektedir (Saatçi, 2014, s. 92-96).

SONUÇ

Yapılan bu inceleme neticesinde, Prof. Dr. Suphi Saatçi'nin *Başımın Tacı Kerkük* adlı eseri, sadece edebi bir metin değil, aynı zamanda Irak Türkmenlerinin varoluş mücadelesini belgeleyen ve toplumsal hafızayı diri tutan toplumsal bir kültürel miras belgesi niteliğindedir. Çalışmada elde edilen bulgular, şairin mimari disiplinden gelen yapısal titizliğini "kelime mimarlığı" ile birleştirerek, estetik ile toplumsal sorumluluğu başarıyla sentezlediğini ortaya koymaktadır,

Çalışmanın yapısal bulguları dikkate alındığında, Saatçi'nin geleneksel şiir formlarını modern bir duyarlılıkla harmanladığı görülmektedir. Eserdeki 38 şiirin büyük çoğunluğunda hece vezninin tercih edilmesi, kültürel geleneğe olan bağlılığı ve bu geleneğin ritmik gücünü toplumsal mesajı güçlendirmek için kullandığını göstermektedir. Özellikle cinaslı hoyrat formunun kullanımı, Türkmen halk edebiyatının en zorlu sanatlarını kültürel kimliğin korunmasında edebi birer araca dönüştürmüştür. Serbest vezinli şiirler ise, şairin yaşanan trajedilerin çıplak gerçekliğini herhangi bir şekilsel sınırlama olmaksızın, doğrudan bir anlatım diliyle sunmasına imkân tanımıştır.

Tematik açıdan bakıldığında, Saatçi'nin şiir evreni bireysel duygulanımlardan ziyade "toplum için sanat" felsefesi üzerine inşa edilmiştir. Bulgular, şairin Kerkük'ü sadece coğrafi bir mekân olarak değil, bin yıllık bir kültürel birikimin Mezopotamya'daki sarsılmaz bir yansıması olarak kurguladığını kanıtlamaktadır. Şiirlerde işlenen Altunköprü ve Tuzhurmatu gibi acı olaylar, sistematik baskı politikaları ve petrolün bölge halkına getirdiği ağır bedeller, eserin bir "tarihî şahitlik" belgesi olma özelliğini pekiştirmektedir. Saatçi, petrolü ekonomik bir değerden ziyade, bölge halkının maruz kaldığı zorlukları besleyen bir unsur olarak tanımlayarak, coğrafyanın trajedisini sosyo-ekonomik bir perspektifle ele almıştır.

Ayrıca, şairin mimarlık birikimi şiirlerinde şehir dokusuna duyulan derin bir vefa olarak tezahür etmektedir. Kerkük Kalesi'nin fiziksel bütünlüğüne ve tarihi evlere yönelik müdahaleler, sadece mimari bir kayıp değil, bir toplumun hafızasına yapılan doğrudan bir saldırı olarak nitelenmiştir. Şiirlerde yer verilen geniş

şahsiyet kadrosu, toplumsal hafızada iz bırakan isimlerden Ata Terzibaşı gibi bilginlere kadar; Türkmen kimliğinin hem toplumsal dayanıklılık hem de ilim ve irfanla tahkim edildiğini göstermektedir. Kerkük'ün mutfak kültürü ve müzik mirasına dair unsurlar ise, bu mücadelenin sadece siyasi değil, aynı zamanda kültürel bir süreklilik içerisinde anlam kazandığını ortaya koymaktadır.

Suphi Saatçi'nin bu eseri, Irak Türkmenlerinin tarihsel köklerinden aldığı güçle, maruz kaldıkları tüm zorluklara karşı dil ve kimlik bilinciyle verdikleri gayreti akademik ve estetik bir düzlemde ölümsüzleştirmiştir. *Başımın Tacı Kerkük*, kültürel bağları teyit ederken, gelecek nesillere toplumsal kimliğin korunması noktasında edebi bir rehber sunmaktadır. Bu çalışma, eserin toplumsal ve kültürel boyutlarını ortaya koymakla birlikte; ileride yapılacak araştırmaların şairin diğer eserlerini de kapsamayı ve şiirlerin günümüz gençliği üzerindeki etkisinin saha araştırmalarıyla incelenmesi, edebi metinlerin yaşayan bir kültürel pratik olarak işlevini daha somut biçimde ortaya koyacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, Ö., & Duman, B. (2024). Irak Türkmenleri'nin Türkmen dilini ve kültürünü koruma çabaları. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), 1681–1698. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1455494>.
- Bâkiler, Y. B. (2014). Başımın tacı Kerkük (Önsöz). S. Saatçi içinde, *Başımın tacı Kerkük* (s. 9-14). Ötüken Neşriyat.
- Cengiz, İ. (2024). Reşit Kazım Bayatlı'nın Şiirlerinde Kerkük Türkmen Türkçesi Dil Özellikleri-Ses Bilgisi. *Disiplinler Arası Dil*

Araştırmaları, 9(9), 143-177. <https://doi.org/10.48147/dada.1487541>.

- Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi. (2025). Akademik kadro: Prof. Dr. Suphi Saatçi. FSMVÜ Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi.
- Gökdağ, B. A. (2012). Irak Türkmen Türkçesinin şekil bilgisine dair notlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(1), 113–123.
- Işık, İ. (2009). *Resimli ve metin örnekli Türkiye edebiyatçıları ve kültür adamları ansiklopedisi*. Elvan Yayınları.
- Jabbari, R. (2020). Kahtân Hürmüzlü'nün Burası Kerkük Adlı Otograf Piyesi Üzerine Bir İnceleme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(30), 848-859. <https://doi.org/10.12981/mahder.698027>. <https://doi.org/10.12981/mahder.698027>.
- Jabbari, R. (24 Ocak 2025). *Otuz İki Demet*. Kerkük Vakfı Yayınları, 1. baskı, İstanbul.
- Mahmood, H. H. (2020). Geçmiş ve gelecek arasında Irak'lı Türkmenler: Politik uygulamaların tarihsel eleştirisi. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 1(1), 66-75. <https://doi.org/10.52108/2757-5942.1.1.6>.
- Paşayev, G. (2010). Irak Türkmen folkloru. *Türkoloji Dergisi*, 17(1), 177–180. https://doi.org/10.1501/trkol_0000000183.
- Polat, Z., Ertekin, M., & Yücel, D. (2026). Kerkük Türkmenleri şifahi edebiyatındaki tapmacaların tasnif ve analizi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(43), 78–91. <https://doi.org/10.52096/usbd.10.43.06>.

- Saatçi, Ö. (2014). Irak Türkleri dil çalışmaları bibliyografyası. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8, 21-47.
- Saatçi, Ö. (2014). Irak Türkleri dil çalışmaları bibliyografyası. *Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi*, (8), 21-47.
- Saatçi, S. (1997). Irak (Kerkük) Türk edebiyatı. *Türkiye dışındaki Türk edebiyatları antolojisi* (Cilt 6, s. 153-485). T.C. Kültür Bakanlığı.
- Saatçi, S. (2014). *Başımın Tacı Kerkük*. Ötüken Neşriyat.
- Saatçi, S. (2017). Suphi Saatçi ile: "Kerkük şehir kültürü ve mimarisi üzerine". *Düşünce Dergisi*, 39-53.
- Saatçi, S. ve Baysal, D. (2025). Helal yaşam perspektifinden modern kentleşme ve İslam mimarisi: Kimlik, mekân ve yeniden inşa ihtiyacı. *Academic Platform Journal of Halal Lifestyle*, 7(2), 56-69.
<https://doi.org/10.53569/apjhls.1799564>.
- Suphi Saatçi. (2003). *Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (TEİS). (2024). Suphi Saatçi. Ahmet Yesevi Üniversitesi. Erişim: <https://teis.yesevi.edu.tr> (teis.yesevi.edu.tr in Bing).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.